

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В УКРАЇНІ У 1917-1920 рр.

Діяльність центральної банківської установи на території України в умовах революції і створення державності мала надзвичайно важливе значення. Саме це й зумовлює науковий інтерес до аналізу її діяльності. Для досліджуваного періоду українського державотворення актуальною проблемою було її утворення та діяльність, пов'язана з розбудовою державності.

Утворення УДБ було зумовлене низкою причин. Передусім критичною була ситуація з фінансами, що потребувало серйозної економіко- правової корекції з використанням банківських інструментів. Формування державності вимагало створення банківських установ державної форми власності, з якими пов'язували вирішення фінансової справи.

Питання банківської діяльності Українська Центральна рада (далі - УЦР) не ставила в розряд актуальних. Лише в IV Універсалі було проголошено окремі норми щодо банківської діяльності, зокрема встановлення державно-народного контролю за банками, принцип кредитної політики, спрямований на підтримку трудового населення і на розвиток народного господарства. Поряд з цим засуджувалася "різна банкова експлуатація". Чітко проглядався класовий підхід до реалізації банківської політики.

Не існувало й чіткого уявлення щодо утворення центральної банківської установи держави та її назви. 29 вересня 1917 р. Генеральний секретаріат (далі - ГС) задекларував необхідність підготовки законопроекту про Національний український банк, який мав стати на чолі всіх кредитних установ України. Таким чином, ще до проголошення УНР в Україні було задекларовано створення Центрального банку України.

Важливим залишалось питання щодо набуття правосуб'єктності через підпорядкування банківських установ. На засіданні Малої ради 26 жовтня 1917 р. висловлювалися пропозиції щодо необхідності підпорядкувати діяльність Державного банку центральному уряду.

Подальше реформування банківської системи в контексті створення центрального банку змінило акценти щодо його назви. На початку листопада проголошується про необхідність утворення Національного українського банку. Але 10 листопада 1917 р. була прийнята постанова про перетворення Київської контори державного банку тимчасово в Центральний банк України, що створювало прецедент з колізією рішень. 2 грудня 1917 р. на засіданні ГС була прийнята постанова про створення Українського державного банку (далі - УДБ) шляхом реорганізації Київської контори Державного банку.

9 грудня 1917 р. Мала рада визначила порядок створення УДБ шляхом реорганізації установ Державного банку Росії. Банк мав стати центральним органом банківського регулювання. Матеріалізація норм закону щодо створення УДБ розпочалася з 1 лютого 1918 р. Проте через низку причин УЦР так і не здійснила кроків щодо наповнення реальним змістом повноважень банку. Не було

вироблено Статуту банку, не велися зведені банківські баланси, не налагоджено зв'язків з провінційними відділеннями.

10 серпня 1918 р. Рада Міністрів (далі - РМ) ухвалила Закон про затвердження Статуту УДБ. Упродовж першого півріччя 1918 р. УДБ формувався як центральний емісійний банк. Вище управління діяльності банку належало міністру фінансів. Загальне управління банком доручалося Раді банку і директорів. При Раді банку у підпорядкуванні директора існували відділ кредитних білетів, відділ місцевих інституцій, центральна бухгалтерія, центральна канцелярія. Директор банку був одночасно і головою його ради.

УДБ мав опікуватися процесом забезпечення грошової системи і являв собою емісійний банк. Відповідно до закону УЦР від 19 грудня 1917 р. банк мав здійснити випуск державних кредитних білетів УНР. Перший випуск грошей банк мав здійснити на суму 500 млн. крб. Збільшення суми випуску могло бути здійснене лише законодавчим шляхом. 23 грудня 1917 р. Київська контора банку отримала перші українські грошові знаки - кредитні білети вартістю 100 крб. Введення в обіг української валюти зобов'язувало банк забезпечити реалізацію обмінної операції. Власникам білетів надавалось право одержувати виплату капіталу й відсотків. На УДБ покладался обов'язок проштемпелювати кредитні білети. На підставі закону УЦР від 30 березня 1918 р. випустила нові грошові знаки УНР - знаки Державної скарбниці вартістю в 50 карбованців. 10 квітня 1918 р. банк запропонував конторам і відділам розпочати операції з цінними паперами.

УДБ здійснював емісію, розмір якої становив 500 млн. карб., відповідно до закону від 19 грудня 1917 р. У подальшому було здійснено близько десяти емісій, сума якої становила 20 млрд. грн. Банк видавав короткотермінові кредити, здійснював страхування приватних банків шляхом надання їм кредитів для того, щоб банки кредитували розвиток промисловості. Одним із важливих напрямків діяльності УДБ було кредитування ним кооперативних об'єднань. На банк покладалося досить незвичне завдання - контролювати отримані кошти від реалізації майна, що залишилося від воєнного часу. Статут УДБ надавав йому право здійснювати комерційні операції. УДБ здійснював дисконтну операцію або облік векселів. Банківські установи відкривали поточні рахунки в УДБ.

Таким чином, УДБ був важливим суб'єктом формування в Україні власної фінансової системи. Банк був емісійним і депозитним банком банків. УДБ здійснював активні і пасивні операції. До першого виду операцій належали облік векселів, позики скарбниці під торговельні операції, спеціальні позички установам дрібного кредиту, операції з іноземними банкнотами, відсотковими паперами. До пасивних операцій, здійснюваних УДБ, належали випуск кредитних білетів, термінових внесків, поточних рахунків приватних кредитних установ і відсоткових, тобто рахунків приватних осіб та деякі інші. Утворення банку було важливим кроком у розбудові державності.

Ткаченко, А.О. Правове регулювання діяльності центральної банківської установи в Україні у 1917-1920 рр. [Текст] / А.О. Ткаченко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 травня 2011 р.): у 2 т. – Суми: УАБС НБУ, 2011. – Т. 2. – С. 151-153.